

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMIVÉLÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: MAYER KÁROLY DR.
HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MARSCHALL FERENC DR. SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JÉNO WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SZOROZAT

31. SZÁM

OLVASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

A BURGONYATERMELÉS ÉS ÉRTÉKESÍTÉS ÚJABB IRÁNYAI

ÍRTA:

VITÉZ KISJÓKAI TAKÁCS GYULA

M. KIR. GAZDASÁGI FELÜGYELŐ

A „RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK“

1929. évi I. és II. félévek A. és B. sorozata csinos kötésben darabonként 2 pengőért kapható
a magy. kir. Földművelésügyi Minisztérium könyvtárában
Budapest, V. ker., Kossuth Lajos tér II. szám, földszint

Akik a fenti előadás-sorozatokot számonként összegyűjtötték, egész vászon

BEKÖTÉSI TÁBLÁKAT

rendelhetnek 80 fillérért, postán keresztelőkötéssel 1 pengőért

a "Patria" Irodalmi Vállalat és Nyomda R.-T.-nál, Budapest, IX., Üllői-út 25.

A burgonyatermelés és értékesítés újabb irányai.

Írta: vitéz kisjókai Takács Gyula m. kir. gazd. felügyelő.

A termelés és az értékesítés két szorosan összefüggő fogalom. Természetszerűleg azért termelünk, hogy a terményt értékesítve megfelelő és biztos jövedelmet kapjunk. A burgonya az elmúlt 1929—1930-as termelési évben e tekintetben közismerten rosszul viselte magát. Egy év sikertelensége után azonban annál kevésbé szabad pálcát törnünk felette, mert ha a háború utáni évek értékesítési viszonyait vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a burgonya megfelelő talajon megfelelő művelés mellett az 1925. és az 1929. évek kivételével egyike volt a legjövedelmezőbb terményeinknek.

Mult évi áresését az általános értékesítési krízis, az európai általános jó burgonyatermés és ezzel kapcsolatosan a gyenge export idézték elő. Ezekhez járult még, hogy a kifagyott búzaföldek egy részébe tavasszal burgonya került s így a normálisan 460.000 kat. holdat kitevő burgonyaterület 1929-ben egyszerre kerek 30.000 holddal megnagyobbodott. Ezek következményeképpen a Nyírségen tavasszal 1 pengőért vagy még olcsóbban kellett a gazdának elvesztegetnie azt az árút, amelynek termelési költsége mindent beleszámítva (földbér, adó, kezelés, talajmunka, ápolás stb.) magának is legalább 3 pengőjébe került, feltéve, hogy kat. holdankint termett 80 q-ja. Kisebb termésnél az előállítási költség magasabb, nagyobbánál viszont fokozatosan alacsonyabb, 100 q-nál kb. 2 pengőt tesz ki.

Nem sok fejtörés kell ezek után annak a megállapításához, hogy aki burgonyáját a tavasszal ilyen alacsony áron értékesítette, az ráfizetett a termelésre, az munkája mellett a saját tőkéjét fogyasztotta. Azonban még a tavaszi súlyos helyzetben sem minden termelő járt pórul. Aki szeszé főzhette a burgonyát, az köztudomás szerint jól járt, de az is megtalálta számítását, aki termését gazdaságosan *feltakarmányozta*. Szeszgyárral nem mindenki rendelkezik, állatot azonban kellő előrelátás és gondoskodás mellett a legtöbb gazda beszerezhet. Az egész csak pénz- és istállókérdésen múlik. Hízalási hitel szerzéséhez a tavasszal megvolt a lehetőség, istállót persze máról holnapra bajos

építeni, e kérdést azonban a jövőre mindenkinek meg kell oldania, mert nem szabad kitenünk magunkat hasonló körülmények előfordulása esetén a bekövetkező károsodásnak. Ezt a kérdést, ettől eltekintve, azért is figyelemben kell részesítenünk, mert az *étkezési burgonyák* iránt a *foggyasztóközönség és ezáltal a kereskedelem folyton fokozottabb igényeket támaszt*, a gazdának pedig csak akkor lesz szíve az eladásra kerülő burgonyát — a későbbi „anstand“ elkerülése végett — kifogástalanul megválogatni, ha a kiválogatott hibás, vágott, rágott stb. burgonyáit is módjában lesz valamilyen úton megfelelőképen értékesíteni. Mindenesetre igen üdvös lenne a hibás burgonyák megfelelő értékesítése érdekében, ha a nagyobb burgonyatermő vidékek kisgazdái *szövetkezeti szeszfőzdek* felállítására kapnának engedélyt. Mivel azonban ma a szeszfőzde felépítése és berendezése sok pénzt (100—120.000 pengőt) igényel, amely összegnek az előteremtése nehéz, megoldható lenne a kérdés egyelőre oly módon, hogy az illető község szesztermelési keretet kapna és azt valamelyik közeli, már meglévő szeszgyárban megfelelő ellenérték fejében kifőzetné.

Az egyik szabolcsmegyei gazdaságban a télen 60 darab magyar tinó volt burgonyahizlálásra beállítva. Amikor május elején ott jártam, a tinók kg-kint 1.06 pengőért már el voltak adva. Ugyanezekért október végén a kereskedő kg-kint csak 60 fillért ígért. Ily módon gazdájuk — saját bevallása szerint — páronkint 500 pengővel kapott többet, mintha 5 hónap előtt soványan adta volna el őket. Megettetett velük páronkint 80 q burgonyát, emellett kevés takarmánylisztet és tavaszi szalmát. Az utolsó hónapban burgonya mellett tengeridarát kaptak. Az összes költségek számításba vételével a mellett e hizlálásnál a burgonya több mint 4 pengővel értékesült. Sertéseknel 20—25 q burgonyából számítva 1 q húst, továbbá számításba véve, hogy a sovány sertés ára magasabb a hizotténál — szintén 4 pengővel értékesült a burgonya.

Nem mindenütt értek el hasonló jó eredményeket. 3 pengő körüli értékesítést azonban a hibánküli hizlálásnak hi kellett adnia, akkor pedig a gazda már nem fizetett rá a termelésre.

A tavasszal, amikor a szabolcsi készletek egy részének az értékesítése, illetve felhasználása már lehetetlennek mutatkozott, hogy a burgonyát a teljes elértektelenedéstől, az elrothadástól megmentsük, a gazdáknek a *burgonya besavanyítását* ajánlottuk. A savanyítás történhet nyers és történhetik főzött állapotban. A nyers burgonyát meg kell szeletelni, a főttet pedig össze kell törni, földbe ásott verembe kell tenni és ott rétegenként jól ledöngölni, a tetejére egy réteg szecska kerülhet, erre pedig 60—70 cm-es magas földréteg. A fő, hogy a levegőt a burgonyából jól kiszorítsuk. Néhányan tényleg savanyítottak és — bár az ilyen burgonya évekig is elállhat — egyesek már a nyáron megkezdték az etetését. Az állatok ezt a gyengén savanyított káposztára emlékeztető burgonyát mindenütt jó étvágygal, mohón fogyasztották.

A legutóbbi két évben a sok baj mellett a *burgonyák téli eltartása* körül is voltak kellemetlen meglepetések. 1928/29. telén a burgonyák a nagy hidegben részben megfagytak, részben megfáztak. 1929/30. telén pedig éppen ellenkezőleg a meleg ősz és meleg tél következtében felmelegedtek, belsejük feketefoltos lett, csiraképességük erősen romlott. Az előző évben megfázott gumók, vagyis azok, amelyek nem teljesen fagytak meg, hasonló elváltozást mutattak és csirázási erélyük is hasonlóképen gyengült.

Mindkét esetből tanulnunk kell. A hideg télen azok a tétélek fagytak meg, amelyek nem voltak kellő vastagságú szalmatakaróval ellátva. Föld lehetett rajtuk akármilyen vastag, az átfagyott. Ugyane miatt kell a téli prizmázásnál arra is vigyáznunk, hogy a prizma és a mellette levő árok között egy kis padka maradjon, más szóval az árkot ne mindjárt a prizma szélén ássuk, mert különben alulról fagy meg a burgonya, mint ahogy az 1928/29. telén sok helyen megtörtént.

Felmelegedés ellen talán még nehezebb védekezni, mint megfagyás ellen. Helyes, ha a prizmát földelés előtt jól kiszikkasztjuk és a végső vastagabb földelést csak akkor adjuk, amikor az idő már tényleg hidegre fordul. A prizmát időközönként ellenőrizni kell és ha felmelegedést tapasztalunk, helyenkint le kell huzatni róla a földet, hogy a burgonya levegőt kapjon.

Különösen a *vetőgumó* téli eltartására kell nagy gondot fordítanunk, mert a vetőgumó a megfelelő talajmunka és megfelelő növényápolás mellett az egész burgonyatermelésnek az alapja.

A világháború előtt és közvetlen utána évenként nagymennyiségű (5—600 vagon) vetőgumót importáltunk főképen Németországból. Az ilyen vetőgumóért a rendes burgonyaárnak sokszor 2—3-szorosát fizettük és még ehhez járult a magas fuvar költség. 1923-ban a földművelésügyi kormány az állami *vetőburgonya-elismerés* rendszeresítésével megindította a hazai vetőgumótermelést és ezzel feleslegessé tette a drága importokat. A pénz így idehaza marad, a gazda pedig a hazai viszonyoknak megfelelő vetőanyagot szerezhet be és a külföldtől való függetlenítés folytán mindenkor biztos alapokra fektetheti burgonya-termelését.

A külföldi anyag az első évben esetleg még jó termést ad, a származási országtól eltérő klíma- és talajviszonyok folytán azonban a második, harmadik évben már annyira leromlik, hogy ismét új anyaggal kell felelesérlni.

Vetőgumótermelésnél a gazdának a burgonyatábláról gondosan el kell távolítania mindazokat a töveket, amelyek a további termelésre nem teljesen alkalmasok. A munkát állami közegek ellenőrzik és csak a célnak mindenben megfelelő, fajtiszta tétéleket mondják ki államilag elismert vetőanyagoknak. (Az elismert tétélek jegyzékét a *M. Kir. Burgonyatermelési Hivatal* évenként kinyomatja és az érdeklődőknek díjmentesen adja.) 1923. óta bebizonyult, hogy a hazai vetőanyag nemcsak felveszi a versenyt a külföldivel, de hazai viszonyaink között a külföldinél határozottan jobb is.

Az utóbbi években a fentiek következtében vetőgumó-importunk jelentéktelen volt. Mindössze évi 50—60 vagon osztrák származású rózsa vetőburgonyát hoztak be kereskedőink, a gazdák azonban hamar kiábrándultak a különböző korai és kései típusokat mutató, ú. n. *stockeraui rózsából*, amelynek ize messze lemarad a magyar rózsától és amely gyorsan leromolván, minden évben frissítést igényel. Csupán a budapestkörnyéki kistermelők egy része ragaszkodik még ma is ehhez a burgonyafajtához, mivel a paradusabb éghajlat alól származó vetőgumó a pesti meszes altalajú, száraz homokon az első évben elég jó eredményt ad és mivel a pestkörnyéki milimárik ügyis minden évben új vetőanyagot szereznek be, mert saját termésüket kicsiben a pesti piacon ugyanolyan áron tudják értékesíteni, mint amennyibe az új vetőgumó kerül. A milimárik ezideig hazai anyagból csak kereskedők által összeszedett, legtöbbször leromlott vetőanyagot vásároltak, nemesített és elismert tételekkel nem igen foglalkoztak.

Magyarcsanádon *Pakurár Aurél* jómódú gazdánál az osztrák rózsa, melyet gazdája még tökiválasztással is javított, június elején holdankint 40 q-t termelt, amikor a magyar javított rózsa 57 q-t adott. Szegeden az *Alföldi Mezőgazdasági Intézet* kísérleti telepén az osztrák rózsa harmadévi termésében már 25% olyan csenevész, leromlott tő volt, amelyek alatt mindössze 2—3 darab diónagyságú gumó termelt. Nyilvánvaló, hogy az ilyen vetőanyag beszerzése rendes gazdálkodás mellett drága és rövid élettartama miatt csak ráfizetést eredményezhet.

Egyébként az osztrák vetőburgonya behozatala ezidőszerint rendeletileg is el van tiltva. Története pedig ennek az, hogy az olasz kormány tavaly, amikor újra megengedte a magyar burgonya bevitelét, kikötötte, hogy burgonyarák betegséggel fertőzött országokból ne engedjünk be vetőgumót, nehogy közvetve Olaszországban is felüsse fejét e rettegett baj. Miután nálunk burgonyarák betegség nincsen és miután behurcolása ellen mi is minden módon védekezünk, a földmivelésügyi kormány készséggel tett eleget az olasz kívánságnak és mult év szeptemberében a 69.000 számú rendelettel eltiltotta a rákkal fertőzött országokból a vetőburgonya behozatalát. A nyugati országok majdnem mind (Ausztria, Németország, Lengyelország, Csehszlovákia, Hollandia stb.) fertőzve vannak s így ma már az amúgy is felesleges vetőgumóbehozatali voltaképpen ezáltal is lehetlenné vált.

A burgonyának külföldről való behozatala ezideig *vámmentes* volt. Mindössze a déli országokból érkező korai újburgonyára volt február közepétől május végéig 20, júniusban pedig 6 aranykorona vám. Ezeket a tételeket ezenfelül még 13%-os luxusadó is terhelte. Az idei nyáron a kormány a 3150. M. E. számú rendelettel a fentebb említett 20 és 6 aranykoronás vám érvényben hagyása mellett minden egyéb behozott burgonyára 4·5 aranykorona (= 5·60 P) vámot vetett. Tekintettel arra, hogy hazai termelésünk még rossz években is nagyobb a belső szükségletnél, ezt a rendelkezést a termelés szempontjából örömmel kell üdvözlünk.

A burgonyaimportoknál — a vámon kívül — *növényegészségügyi követelményeket* is támasztunk. Megköveteljük, hogy a szállítmányban veszedelmesebb burgonyabetegség ne legyen és hogy ezt a tényt a feladó ország növényegészségügyi szakközegei hivatalosan is bizonyítsák. Minden burgonyaszállítmányt ezenfelül a határon még a magyar növénykórtani intézet kiküldöttje is megvizsgál.

Az importtal kapcsolatosan az *exportról* is meg kell emlékezni. Fő exportpiacunk Olaszország. Az oda irányított vagonok már a múlt évben is minőségi ellenőrzés alá kerültek. Az idén a *minőségi ellenőrzést* az illetékes körök az összes exportburgonyákra kiterjesztették, mivel a rossz szállítások az exportlehetőségeket tönkreteszik, ez pedig úgy a termelőknek, mint a tisztességesen szállító exportőröknek is csak a kárát jelentheti. Minden kivitelre kerülő burgonyát néhány nappal az elszállítás előtt a Mezőgazdasági Exportintézethez kell bejelenteni, ahonnan a burgonya kellő és pedig lehetőleg a feladó vasútállomáson történő vizsgálatáról gondoskodás történik. Amennyiben az árút a feladóállomáson megvizsgálni nem lehetne, úgy az a határkilépő állomáson kerül vizsgálat alá. A szállítások elbírálásánál a M. Kir. Burgonyatermelési Hivatal *szállítási szabályzata* az irányadó. (A szabályzatot a hivatal az érdeklődőknek díjmentesen adja.)

Olaszországon kívül az 1929-es termésből Jugoszláviába, Görögországba és Ausztriába exportáltunk burgonyát. Ausztriába a tavasszal főként ipari burgonya ment. Tervbe van véve egyes messzebb fekvő piacoknak (Törökország, Egyiptom) megszerzése is. Vajjon mennyire fog ez a terv sikerülni, az ma még bizonytalan.

Hogy az exportőrök a külföldi piacokon egymást túl ne liticálják és hogy ezáltal az árakat le ne törjék, a múlt évben a Mezőgazdasági Exportintézet kezdeményezésére a kereskedők egyrésze *exportszindikátusba* tömörült. Az idén több szindikátus létesült. Külön tömörültek a dunántúli, külön a pesti és külön a szabolcsi kereskedők, sőt, hogy az árak alakulásába a gazdáknak is legyen némi befolyásuk, a két dunántúli gazdakamara mozzgatására — Budapest székhellyel — gazdaszindikátus is létesült.

Hazai piacainkon főleg a rózsá-, Olaszországban az Ella-, Görögországban a fehér gömbölyű, Ausztriában a sárgahúsú burgonyát keresik. A termelendő *fajták* megválasztásánál, a talaj- és az éghajlati viszonyok figyelembe vétele mellett, főleg ezek a piaci igények a döntők. Törekvésünk odairányul, hogy a néhány év előtt termelt még több mint 100 fajta számát a lehetőséghez képest a legkevesebbre csökkentjük. Erre szükségünk van a fajtakeveredések meggátlása végett, de szükségünk van azért is, mert a piacok a megszokott és ismert fajtaból kívánják teljes szükségletüket fedezni. Nem jó néven veszik, ha az egyik fajta kifogy és mást küldünk helyette.

A fajtakeveredések megszüntetése céljából, az értékesítési viszonyoknak megfelelően, az egyes fajtákra *termelési körzeteket* állapítottunk meg és a körzeteken belül az oda megállapított fajtat terjesztjük. Így például Dunántúlon Somogy és Fejér vm. az Ella, Baranya

és Tolna vm. a korai rózsá, Vas és Zala kötöttebb részei a Wohltmann körzetbe kerültek. Szabolesban a szeszgyárak mellett az ipari burgonyának, a gyenge homokokon a Krügernek, Rakamaz és Döge környékén a nyári rózsának, egyéb részeken pedig az Ellának és az őszi rózsának termelését igyekszünk előmozdítani a különféle *vetőburgonya-kiosztási akciókkal*, amelyekre vonatkozólag a földművelésügyi minisztériumban székelő *M. Kir. Burgonyatermelési Hivatal* adhat az érdeklődőknek felvilágosítást.

A nyári rózsát az ország melegebb déli része *előcsiráztatott korai újburgonyatermelésre* használja. Az idén kedvezett az idő és május közepén a pesti piacon már magyar újburgonyát árultak a kereskedők. Az első tételekért a gazda meg is kapta a megfelelő ellenértéket, kg-kint 50 fillért is fizettek a feladó vasútállomásokon. Ez az ár azonban csak alig 1—2 napig tartott, amikor is hirtelenül 40—30—20 stb. fillerre esett. Május végén, amikor más években 40 fillérral szokott megindulni az értékesítés, az idén már csak 16 fillért kaptak a gazdák. Hogy az újburgonya ára az értékesítésre kerülő mennyiségek nagybodásával csak lefelé mehet, az természetes; hogy azonban indokolatlanul ilyen árzuhanások álljanak elő, az csak egészségtelen spekulációk következménye lehet. Ez ellen annak a néhány újburgonyát termelő, délen fekvő községnek kell összetartással védekeznie, mert nem lehet, hogy a gazda sorsáról — megkérdezése nélkül — mások döntsenek.

Tekintettel arra, hogy a korai újburgonya termőterülete főként Szeged, Makó és Siklós környékére esik, az egyöntetű értékesítés, másszóval mindenütt a szabott árakon való értékesítés keresztülvitelét nem tartom lehetetlennek. Az illetékes gazdasági egyesületek a szervezés munkáját könnyen elvégezhetnék.

A kérdés helyes megoldása nemesak az újburgonyatermelés jövedelmezőségének szempontjából szükséges, de fontos amiatt is, mert az újburgonya június közepe utáni ára kihatással van a rendes burgonyaárak alakulására is. Folytonos áresésnél nehéz ezért azon a ponton állítani meg, ahol azt az igazság megkíváná.

Újburgonyának — köztudomás szerint — azt a burgonyát mondjuk, amelyik nincs még teljesen beérve, amelyiknek a héja még fozladozik. Ha nyáron, július hóban ültetek burgonyát, akkor az az őszszel még mint éretlen újburgonya kerül ki a földből. Az ilyen burgonyát nevezzük *téli újburgonyának*. Aki ennek a termelése iránt érdeklődik, annak a *M. Kir. Burgonyatermelési Hivatal* készséggel ad felvilágosítást, sőt nevezett hivatal a nyáron ezen termelési mód terjedése érdekében júliusig hűtőházban tartott vetőgumót is osztott ki.

A téli újburgonya értékesítése rendszerint február végén, március elején veszi kezdetét. Megkíséreltük ugyan értékesítését már decemberben is, akkor azonban nem igen fogyott. A kora tavaszi szép napok azok, amelyek a fogyasztókban az új utáni vágyat felkeltik.

A téli újburgonya lenne alkalmas arra, hogy a máltai burgonyát, amely a mi újburgonyánknál sokkalta gyengébb minőségű, kiszorítsuk.

Ha termelése kiterjedtebb mérvet venne fel, úgy a február közepétől számított 20 aranykoronás vám nemcsak bevételi vám, hanem a nyári ültetésű burgonya védővámja lehetne. Emellett a külföldi piacokat is felkereshetnénk vele.

Téli újbungonyából kat. holdankint 25—30 q termésre számíthatunk, értékesíteni pedig — ha jó — 40—60 fillérért lehet, tehát mint másodtermény 1000—1500 pengő bruttó bevételt eredményez, ami különösen a mai viszonyok között semmiesetre sem megvetendő összeg.

Előadásom végén meg kell emlékeznem még az *idei burgonya-termésről* is, amely a hosszantartó nyári szárazság következtében általában csak gyenge közepesnek mondható. A szárazság után következő esők az akkor már majdnem kényszerérett burgonyákat új virágzásra, fiasodásra és másodszori gumókötésre ösztökélték és ezzel az idei burgonyatermés minőségét erősen lerontották. Különösen az őszi rózsatételek lettek formátlanok. A minőség gyengesége következtében ajánlatos lesz az idén a prizmákat szemmel tartani és ahol nagyobb mérvű romlás állana elő, ott a burgonyát át kell válogatni, vagy pedig a további romlás megakadályozása végett be kell savanyítani. A különféle burgonyabetegségek az idén nem sok kárt tettek, annál többet ártott a cserebogárpajor, amelyből egy-egy tő alatt sokszor 2—3 darab is lakmározott.

Az általános gazdasági helyzet következtében a burgonyaárak ma sem kielégítők. (Szabolicsban nyári rózsáért 7, Elláért 4; Somogyban Elláért 4·5 pengő körüli árakat fizetnek.) Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy rozsért Szabolicsban a gazda bolettán kívül már csak 5·5—6 pengős árat kap, a jelenlegi burgonyaárakkal is meg kell elégednünk. Amennyiben az árak még valamit emelkednek és termésünkre vevő is akad, úgy az idén talán ismét megbékülünk a sokszor mostohagyerekként kezelt burgonyával.

